

Het huis waar jij van hield

Van Tatiana de Rosnay verscheen eveneens bij Artemis & co

*Haar naam was Sarah*

*Die laatste zomer*

*Kwetsbaar*

*Het appartement*

TATIANA DE ROSNAY

# Het huis waar jij van hield

Vertaald uit het Frans  
door Alice Teekman

Artemis & co



VERANTWOORDING MOTTO'S P. 7:

De vertaling van de zinsnede uit *De buit* van Émile Zola is van J. van Geelen;  
de vertaling van het fragment uit het gedicht 'De zwaan' van Charles Baudelaire  
is van Peter Verstegen; de vertaling van de zin uit *De Engelse patiënt* van  
Michael Ondaatje is van Jos den Bekker.

Eerste druk 2011

Vijfde druk 2012

ISBN 978 90 472 0325 4

© 2011 Éditions Héloïse d'Ormesson

This book is published by arrangement  
with Literary Agency Wandel Cruse, Paris

© 2011 Nederlandse vertaling Artemis & co, Amsterdam en Alice Teekman

Oorspronkelijke titel *Rose*

Oorspronkelijke uitgever Héloïse d'Ormesson

Omslagontwerp b'IJ Barbara

Omslagillustratie © Susan Fox/Arcangel Images/Hollandse Hoogte

Foto auteur © David Ignaszewski-Koboy

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Voor mijn moeder,  
Stella,

en mijn heer des huizes:  
NJ.



Parijs wordt met sabelhouwen in stukken gehakt,  
de aderen zullen worden geopend.

Émile Zola, *De buit*, 1871

Het oud Parijs verdwijnt ('t silhouet van een stad,  
Ach, het is eerder dan een mensenhart bezweken);

Charles Baudelaire, 'De zwaan', in *De bloemen van het kwaad*, 1861

Ik wil dat dit alles gemarkeerd wordt op mijn lichaam als ik dood ben.  
Ik geloof in zo'n cartografie – gemarkeerd te worden door de natuur,  
niet alleen onszelf benoemen op een kaart zoals de namen van rijke  
mannen en vrouwen op gebouwen prijken.

Michael Ondaatje, *De Engelse patiënt*





Liefste,

**I**k kan horen dat ze onze straat in komen. Een vreemd, onheilspellend gebulder. Dreunen en klappen. De vloer trilt onder mijn voeten. Ik hoor ook geschreeuw. Luide, opgewonden mannenstemmen. Hinnikende paarden, hoefgekleter. Het klinkt als een veldslag, zoals in die hete, afschuwelijke juli-maand, toen onze dochter werd geboren, die bloedige tijd toen er overal in de stad barricaden werden opgeworpen. Het ruikt als een veldslag. Verstikkende stofwolken. Bijtende rook. Aarde en puin.

Ik schrijf je deze brief terwijl ik in een lege keuken zit. De meubels zijn vorige week ingepakt en naar Tours vervoerd, naar Violettes huis. De tafel hebben ze achtergelaten, die nam te veel ruimte in, net als het zware, emailen fornuis. Ze hadden haast en ik kon de aanblik niet verdragen. Ik haatte elke minuut ervan. Het huis was in een oogwenk van alle huisraad ontdaan. Jouw huis, waarvan jij dacht dat het gespaard zou blijven. O, mijn lief, wees maar niet bang, ik ga nooit weg.

's Ochtends dringt het zonlicht de keuken binnen, dat heb ik altijd prettig gevonden. Maar nu, zonder Mariette die druk in de weer is, met een hoogrode kleur door de hitte van het for-

nuis, en zonder Germaine die al mopperend de aan haar strenge knot ontsnapte haarlokken weer in orde brengt, is dit vertrek heel naargeestig. Met een beetje moeite zou ik de heerlijke geur van Mariettes ragout, die zich langzaam door het huis verspreidt, haast nog kunnen ruiken. Onze eens zo vrolijke keuken is triest en kaal, zonder de glimmende potten en pannen, zonder de kruiden en specerijen in hun glazen flesjes, de verse groenten van de markt en het warme brood op de snijplank.

Ik herinner me de dag waarop de brief kwam, verleden jaar. Het was op een vrijdagmorgen. Ik zat in de zitkamer bij het raam *Le Petit Journal* te lezen en dronk thee. Ik geniet altijd van dat rustige uur voordat de dag begint. Het was niet onze gebruikelijke postbode. Deze had ik nooit eerder gezien. Een grote, schonkige kerel met een platte groene pet op zijn vlassige haar. Zijn blauwe katoenen kiel met rode kraag leek hem veel te wijd. Ik zag hem vluchtig zijn hoofddekseel aantikken en Germaine de brief aanreiken. Toen ging hij weer weg en ik hoorde hem zachtjes fluiten terwijl hij verder door de straat liep.

Na een slokje thee las ik verder in mijn krant. De laatste maanden ging het alleen nog maar over de Wereldtentoonstelling. Er stroomden elke dag zeventuizend buitenlanders over de boulevards uit. Een mallemolen van prominente gasten: Alexander de Tweede van Rusland, Bismarck en de onderkoning van Egypte. Wat een triomf voor onze keizer.

Ik hoorde Germaines voetstappen op de trap. Het ritselen van haar rokken. Ik krijg niet vaak post. Doorgaans een brief van mijn dochter, als ze eraan denkt om haar toewijding te tonen. Of van mijn schoonzoon, om dezelfde reden. Soms een kaart van mijn broer Émile. Of van barones De Vresse, uit Biar-

ritz, waar ze haar zomers aan zee doorbrengt. En natuurlijk bij tijd en wijle rekeningen en belastingbrieven.

Die ochtend werd mijn aandacht getrokken door een langwerpige, witte envelop. Ik draaide hem om. *Prefectuur van Parijs*. Stadhuis. En mijn naam in grote, zwarte letters. Ik maakte hem open. De woorden waren duidelijk geschreven, maar begrijpen deed ik ze niet. Toch stond mijn bril goed op het puntje van mijn neus. Mijn handen trilden zo dat ik het papier op mijn schoot moest leggen en even diep inademen. Na een poosje nam ik de brief weer ter hand en dwong ik mezelf hem te lezen.

‘Wat is er, madame Rose?’ jammerde Germaine. Ze moest de uitdrukking op mijn gezicht hebben gezien.

Ik schoof de brief terug in de envelop, stond op en streek mijn japon met mijn handpalmen glad. Een mooie, donkerblauwe japon met precies genoeg volants voor een oude dame zoals ik. Jij zou het met me eens geweest zijn. Ik herinner me ook nog wat ik die dag aan mijn voeten droeg, eenvoudige huisschoenen, zacht en vrouwelijk, en ik herinner me de kreet die Germaine slaakte toen ik haar uitlegde wat er in de brief stond.

Pas later, veel later, stortte ik in, toen ik alleen in onze slaapkamer was. Ook al wist ik dat het op een dag te gebeuren stond, toch was het een schok. Toen iedereen in huis sliep, pakte ik een kaars en haalde ik de stadskaart tevoorschijn die jij zo graag bestudeerde. Ik rolde hem uit op de eetkamertafel en zorgde ervoor dat ik geen kaarsvet morste. Ja, ik zag het, de rue de Rennes rukte onverbiddeijk op naar het noorden, regelrecht op ons af vanaf het spoorwegstation Montparnasse, en ik zag de boulevard Saint-Germain als een hongerig monster vanaf de rivier naar het westen kruipen. Met twee bevende vin-

gers trok ik hun tracé door totdat ze elkaar raakten. Precies op onze straat. Ja, onze straat.

Het is ijskoud in de keuken, ik moet naar beneden om een omslagdoek te halen. En handschoenen ook, maar alleen voor mijn linkerhand, want met mijn rechterhand wil ik verder schrijven aan jou.

‘Aan de kerk zullen ze nooit komen en aan de huizen eromheen ook niet,’ schamperde jij vijftien jaar geleden bij de benoeming van de prefect. En nadat we hadden gehoord wat er te gebeuren stond met het huis van mijn broer Émile, in verband met de aanleg van de boulevard de Sébastopol, was je nog steeds niet bang geweest: ‘Wij wonen vlak bij de kerk, dat zal ons beschermen.’

Ik ga vaak in de rustige, vredige kerk zitten om aan je te denken. Je bent nu tien jaar weg, voor mij leek het wel een eeuw. Ik bekijk de antieke zuilen, de pas gerestaureerde muurschilderingen. Ik bid. Soms komt père Levasque bij me en praten we zachtjes in het halfduister. ‘Er is meer voor nodig dan een prefect of een keizer om onze buurt te bedreigen, madame Rose! Childebert, de Merovingische koning die onze kerk heeft gesticht, bewaakt zijn schepping zoals een moeder haar kind zou beschermen.’

Père Levasque herinnert me er graag aan hoe vaak de kerk sinds de Noormannen in de negende eeuw is geplunderd, verwoest en platgebrand. Drie keer, geloof ik. Wat vergiste jij je, liefste.

De kerk zal worden gespaard, maar ons huis niet. Het huis waar jij van hield.

Op de dag dat ik de brief ontving, kwamen monsieur Zamaretti, de boekhandelaar, en Alexandrine, de bloemenverkoopster, die hetzelfde bericht van de prefectuur hadden gehad, boven bij me op bezoek. Hun blikken ontweken de mijne. Ze wisten dat het voor hen niet zo verschrikkelijk was. In de stad zou altijd wel plaats zijn voor een boekhandel en een bloemenwinkel. Maar hoe moest ik de eindjes aan elkaar knopen, zonder de inkomsten van de beide winkels die mijn eigendom zijn? Ik ben ze als jouw weduwe blijven verhuren, de ene aan Alexandrine en de andere aan monsieur Zamaretti. Net zoals jij deed, zoals jouw vader vóór je had gedaan, en zijn vader ook.

Een koortsachtige paniek maakte zich meester van ons straatje dat al snel gonsde van alle burens, met hun brief in de hand. Het was me een spektakel! Iedereen leek die ochtend buiten te zijn, tot aan de rue Sainte-Marguerite, en allemaal gingen ze tekeer. Monsieur Jubert van de drukkerij, met zijn voorschot vol inktvlekken, en madame Godfin, op de drempel van haar kruidenwinkel. En dan was er monsieur Bougrelle, de boekbinder, lurkend aan zijn pijp. De uitdagende mademoiselle Vazembert van de garen-en-bandwinkel (die je, godzijdank, nooit hebt ontmoet) paradeerde over het plaveisel

heen en weer alsof ze haar nieuwe crinoline kwam laten zien. Onze alleraardigste buurvrouw, madame Barou, glimlachte vriendelijk toen ze me zag, maar ik begreep hoe radeloos ze was. De chocolatier, monsieur Monthier, was in tranen. Monsieur Helder, de eigenaar van dat restaurant waar je zo van hield, Chez Paulette, beet nerveus op zijn lip, zijn borstelige snor wipte op en neer.

Ik had mijn hoed op, ik ga nooit blootshoofds naar buiten, maar velen hadden inderhaast de hunne vergeten. Madame Paccards knot dreigde uit te zakken, zo furieus schudde ze met haar hoofd. Dokter Nonant, ook zonder hoed, gebaarde driftig met zijn wijsvinger. Monsieur Horace, de wijnhandelaar, slaagde erin zich boven het tumult uit verstaanbaar te maken. Hij is niets veranderd sinds je niet meer bij ons bent. Zijn donkere krullen zijn misschien wat grijzer geworden, en zijn buik ietsje omvangrijker, maar zijn flamboyante manieren en gulle lach zijn als vanouds. Zijn gitzwarte ogen sprankelen nog steeds.

‘Wat staan jullie daar nu allemaal luidkeels te kwekken, dames en heren! Wat schieten we daarmee op? Ik bied jullie wat te drinken aan, zelfs degenen die nooit in mijn hol komen!’

Dat laatste was natuurlijk bedoeld voor Alexandrine, mijn bloemenverkoopster, die een afkeer heeft van drank. Ik meen dat ze me een keer heeft verteld dat haar vader als een dronkaard is gestorven.

Het is vochtig in de drankwinkel van monsieur Horace en het plafond is laag, er is sinds jouw tijd niets veranderd. Rijen na rijen flessen langs de muren en zware vaten op houten banken. We gingen allemaal rond de toonbank staan. Mademoiselle Vazembert nam behoorlijk wat plaats in met haar crinoline. Ik vraag me soms af hoe die dames een normaal leven

kunnen leiden, verschanst in die belemmerende bouwsels. Hoe kunnen ze in vredesnaam in een koets stappen of aan tafel plaatsnemen voor het souper, om nog maar te zwijgen van persoonlijke, natuurlijke aangelegenheden. De keizerin zal daar niet veel moeite mee hebben, stel ik me voor, ze wordt immers omringd door hofdames die elke gril en elke behoefte bevredigen. Ik ben blij dat ik een oude dame ben van bijna zestig jaar. Ik hoef de mode niet meer te volgen en me niet meer druk te maken over de snit van mijn lijfje of van mijn rokken. Maar ik dwaal af, is het niet, Armand? Ik moet verder met mijn verhaal. Mijn vingers worden steeds kouder. Ik zal zo dadelijk een kopje thee moeten zetten om weer op te warmen.

Monsieur Horace deelde brandewijn rond in verrassend sierlijke glazen. Ik raakte dat van mij niet aan. Alexandrine evenmin. Maar niemand had het in de gaten. Er gebeurde zoveel. Ze waren druk met het vergelijken van hun brieven, die zo begonnen: 'Besluit tot onteigening'. Afhankelijk van onze bezittingen en situatie zouden we een bepaalde som geld uitgekeerd krijgen. Onze rue Childebert zou volledig worden gesloopt om de rue de Rennes en de boulevard Saint-Germain te kunnen doortrekken.

Ik had het gevoel dat ik daarboven bij jou was, of waar je ook bent, en de opwinding van een afstand gadesloeg. Wat me op een bepaalde manier beschermde. Gehuld in een soort gevoelloosheid luisterde ik naar mijn burens en nam ik hun verschillende reacties waar. Monsieur Zamaretti depte voortdurend het zweet dat op zijn voorhoofd parelde met een van zijn verfijnde zijden zakdoeken af. Alexandrine stond er onaangedaan bij.

'Ik beschik over een voortreffelijke advocaat,' zei monsieur Jubert slurpend, terwijl hij het glas brandewijn dat hij in zijn

smerige, blauwgevekte vingers klemde achteroversloeg. ‘Hij zal me eruit redden. Het is belachelijk om te denken dat ik mijn drukkerij zou kunnen opgeven. Ik heb tien mensen in dienst. De prefect zal niet het laatste woord hebben.’

Met verleidelijk ritselende, deinende onderrokken stapte mademoiselle Vazembert naar voren. ‘Maar wat kunnen we tegen de prefect, tegen de keizer beginnen, monsieur? Ze zijn al vijftien jaar bezig de stad te vernielen. We staan ronduit machteloos.’

Madame Godfin knikte, haar neus was knalroze. Toen sprak monsieur Bougrelle opeens met luide stem, waardoor we allemaal opschrokken: ‘Er valt misschien geld aan te verdienen. Veel geld, als we het slim spelen.’

Het vertrek stond blauw van de rook, mijn ogen prikten ervan.

‘Kom nou, beste man,’ sneerde monsieur Monthier, die eindelijk opgehouden was met jammeren, ‘de macht van de prefect en van de keizer is onwankelbaar. Dat zouden we nu toch wel moeten weten, we hebben het vaker meegemaakt dan ons lief is.’

‘Helaas wel!’ zuchtte monsieur Helder met een hoogrood gezicht.

Toen ik ze zo in stilte bekeek, met een even zwijgzame Alexandrine naast me, viel het me op dat madame Paccard, monsieur Helder en dokter Nonant zich het kwaadst maakten van allemaal. Zij hadden ongetwijfeld het meest te verliezen. Monsieur Helder had personeel in dienst om Chez Paulette, zijn voortreffelijke etablissement met twintig tafels, draaiende te houden. Weet je nog hoe vol dat restaurant altijd zat? De mensen kwamen helemaal vanaf de andere kant van de rivier om zijn verrukkelijke ragout te proeven.



Hotel Belfort verheft zich trots op de hoek van de rue Bonaparte en de rue Childebert. Het heeft zestien kamers, zesendertig ramen, vier verdiepingen en een goed restaurant. De sloop van haar hotel betekende voor madame Paccard dat ze het resultaat van een leven lang werken kwijt zou raken, datgene waarvoor haar inmiddels overleden man en zij samen hadden gevochten. Het begin was moeilijk geweest, wist ik. Ze hadden dag en nacht gewerkt om het pand op te knappen en er het bijzondere cachet aan te geven dat het sindsdien bezat. In de aanloop naar de Wereldtentoonstelling was het hotel werken achtereen volgeboekt.

En dokter Nonant had ik nog nooit zo verbolgen gezien. Zijn doorgaans zo kalme gezicht was vertrokken van woede. 'Ik zal al mijn patiënten verliezen,' foeterde hij, 'alles wat ik jaar na jaar heb opgebouwd. Mijn spreekkamers zijn goed bereikbaar, op de begane grond, geen steile trappen, de praktijk is groot en zonnig, mijn patiënten voelen er zich op hun gemak. Ik woon vlak bij het ziekenhuis waar ik ook spreekuur houd, in de rue Jacob. Wat moet ik nu gaan doen? Hoe kan de prefect denken dat ik genoeg zal nemen met een absurde som geld?'

Weet je, Armand, het was een raar gevoel om daar in die winkel te staan, de anderen aan te horen, en te weten dat ik diep in mijn hart hun woede niet deelde. Ik voelde me er niet bij betrokken. Ze wonden zich op over geldzaken. En ze keken allemaal naar mij, verwachtten dat ik het woord zou nemen, dat ik mijn eigen angst zou verwoorden, als weduwe, om mijn beide winkels en dus daarmee mijn inkomen te verliezen. O, mijn lief, hoe kon ik het hun uitleggen? Hoe kon ik hun zelfs maar enigszins kenbaar maken wat het voor mij betekende? Mijn pijn, mijn smart, was van een andere orde. Het was niet het

geld, maar het was het huis dat mijn gedachten beheerste. Ons huis. En hoeveel je ervan hield. En wat het voor jou betekende.

Midden in die consternatie maakten madame Chanteloup, de pronte wasvrouw uit de rue des Ciseaux, en monsieur Presson, de kolenhandelaar, hun spectaculaire entree. Met een rode kleur van opwinding verkondigde madame Chanteloup dat een van haar klanten op de prefectuur werkte en dat zij een kopie had gezien van de kaart met het ontwerp van de nieuwe boulevard. De tot verdwijnen gedoemde straten in onze buurt waren: de rue Childebert, de rue d'Erfurth, de rue Sainte-Marthe, de rue Sainte-Marguerite en de passage Saint-Benoît. 'Wat betekent,' riep ze triomfantelijk, 'dat mijn wasserij en de kolenhandel van monsieur Presson niet in gevaar zijn. De rue des Ciseaux wordt niet gesloopt!'

Haar woorden werden met gezucht en gegrom ontvangen. Mademoiselle Vazembert nam haar minachtend op en stooft daarna met opgeheven hoofd naar buiten. Haar hakken klakten echoënd door de straat. Ik weet nog dat ik geschokt was te horen dat de rue Sainte-Marguerite, waar ik ben geboren, ook ten dode was opgeschreven. Maar de echte angst, de knagende angst, die de ontsteltenis veroorzaakte die me sindsdien niet meer heeft losgelaten, hield verband met de sloop van ons huis in de rue Childebert.

Het was nog geen twaalf uur. Sommigen hadden al iets te veel gedronken. Monsieur Monthier begon weer te jammeren, een kinderlijk gesnotter dat me zowel afkeer inboezemde als ontroerde. De snor van monsieur Helder bewoog weer op en neer. Ik ging terug naar huis waar Germaine en Mariette me ongerust opwachtten. Ze wilden weten wat er met hen, met ons, met het huis ging gebeuren. Germaine was naar de markt geweest. Daar waren de brieven, het besluit tot onteigening en

de gevolgen voor onze buurt het gesprek van de dag. De groentekoopman, met zijn gammele karretje, had naar me geïnformeerd. Wat gaat madame Rose doen, had hij gevraagd, waar gaat ze naartoe? Germaine en Mariette waren helemaal van de kook.

Ik deed mijn hoed af, trok mijn handschoenen uit en droeg Mariette rustig op het dejeuner te bereiden. Een eenvoudig, vers maal. Tong misschien, het was immers vrijdag? Germaine glimlachte breed, die had ze net gekocht. Mariette en zij gingen bedrijvig in de keuken aan de slag. En ik ging rustig zitten en pakte *Le Petit Journal* weer op. Mijn vingers trilden en mijn hart roffelde in mijn keel. Ik moest steeds denken aan wat madame Chanteloup had gezegd. Haar straat lag maar een paar meter verderop, net om de hoek van de rue d'Erfurth, en die zou gespaard blijven. Hoe was dat mogelijk? In wiens naam?

's Avonds kwam Alexandrine bij me. Ze wilde met me bespreken wat er die ochtend was gebeurd en mijn mening over de brief horen. Ze kwam zoals gewoonlijk plotseling binnenfallen, een wervelwind van krullen, ondanks de warmte gehuld in een dunne zwarte omslagdoek. Ze verzocht Germaine vriendelijk maar beleefd ons alleen te laten en kwam bij me zitten.

Laat me haar eerst beschrijven, Armand, ik heb haar immers het jaar na jouw overlijden ontmoet. Had je haar maar gekend. Ze is misschien wel de enige zonnestraal in mijn trieste bestaan. Onze dochter Violette is nauwelijks een zonnestraal in mijn leven maar dat wist je al, nietwaar?

Alexandrine Walcker is in de plaats van de oude madame Colléville gekomen. Wat is ze nog jong, zei ik bij mezelf toen ik haar negen jaar geleden voor het eerst zag. Jong en zelfverzekerd. Amper twintig jaar. Ze beende met een ontevreden

gezicht door de winkel heen en weer en maakte venijnige opmerkingen. Madame Colléville had de zaak niet bepaald schoon achtergelaten. Noch bijzonder gezellig overigens. De winkel en de bijbehorende vertrekken waren saai en somber.

Alexandrine Walcker. Heel lang en knokig, maar met een onverwacht weelderige boezem die uit haar lange zwarte lijfje leek op te wellen. Een rond, bleek hoofd, bijna een vollemaansgezicht, waardoor ik aanvankelijk vreesde dat ze achterlijk was, maar ik had me niet sterker kunnen vergissen. Zodra ze me aankeek met haar vurige, karamelkleurige ogen begreep ik het. Ze schitterden van schranderheid. Daarbij een pruimenmondje dat maar zelden glimlachte, een eigenaardige wipneus en een dikke bos glanzende, kastanjebruine krullen die vakkundig boven op haar ronde schedel waren vastgezet. Knap? Nee. Charmant? Niet echt. Er was iets heel bijzonders aan mademoiselle Walcker, dat voelde ik onmiddellijk. Ik ben vergeten haar harde, snerpende stem te noemen. Ze had ook de vreemde gewoonte om een mondje te trekken alsof ze op een snoepje zoog. Maar ik had haar nog niet horen lachen, zie je. Dat had tijd nodig. De lach van Alexandrine Walcker is het verrukkelijkste, charmantste wat je ooit hebt gehoord. Als het klateren van een fontein.

Ze lachte bepaald niet toen ze een blik in de smalle, groezelige keuken wierp en in de aangrenzende slaapkamer, die zo vochtig was dat de muren zelf water leken uit te zweten. Daarna was ze behoedzaam de gammele treden afgedaald naar de kelder waar de oude madame Colléville haar bloemenvoorraad placht te bewaren. Ze leek weinig onder de indruk van het geheel en ik was dan ook verbaasd toen ik van de notaris vernam dat ze had besloten het te huren.

Weet je nog hoe somber de winkel van madame Colléville